

FALSK INTIMITET UNDANBEDES

Nu senast var det i en annons från en internetbokhandel. Hjalmar Gullbergs samlade dikter hade återutgivits: "Hjalmars sätt att förena klassisk verskonst med enkelhet, högstämndhet med humoristiska infall, tidlöst och lättillgängligt, har gjort honom till en av våra mest uppskattade poeter." Förutom flosklernas flödande riklighet var valet av förnamnet, bara förnamnet, besynnerligt. I grunden ett gammalt försäljningstrick. Kalla någon vid förnamn och du har kopplat ett grepp på kunden. Förra sommaren läste jag Per Wirténs *Europa, ständigt detta Europa* om Elin Wägner och några år på 1920-talet. Den berättar om hennes förälskelse i en man som är hennes motsats, en omöjlig historia, ger läsaren även en bakgrund till nazismens framgångar men går vidare, in mot dagens europeiska situation. Per Wirtén skriver: "När Elin Wägner för sista gången anlände till Fogelstad inför midsommarhelgen ...". Han skriver: "I början av mars började Vall och Wägner återfärden norrut längs floden." Jag fortsatte med Jan Malmborgs *Trubbel*, mer en redogörelse än en berättelse om Olle Adolphsons liv och verk. Jan Malmberg skriver: "Olle har beskrivit samma premiärkväll som ett epokskifte." Han skriver: "Olle och Häggqvist hade kommit överens om att göra ett reportage om tjurfäktningarna."

Jag vet inte när den här sjukan började, men den har hållit på ett bra tag nu. Beata Arnborg är Zarah med fru Leander, Fatima Bremer Ester Blenda med fröken Nordström, Jens Liljestränd Vilhelm med herr Moberg. När Per Wirtén väljer att skriva Elin Wägner, inte Elin, Wägner i stället för Elin, skapar han en välbehövlig distans till objektet – välbehövlig därför att det signalerar kritisk observation (vilket inte utesluter inlevelse, förståelse). Olle, Zarah, Ester Blenda, Vilhelm säger något annat. Det är en intimitet på låssas, en kladdig närhet som gör författaren av biografien till supporter, ett fan, inte nykter betraktare. Enligt Richard Holmes, som skrivit biografier över Shelley, Coleridge och Mary Wollencraft, måste arbetet med en biografi börja med identifikationen med objektet, en sorts hjältedyrkan som lätt glider över i en kärleksaffär, självfallet fiktiv, på sätt och vis privat: "om man inte

älskar dem kommer man inte att följa dem, inte långt i alla fall". Sedan måste reträtten anträdas, granskningen, upprättandet av en kritisk distans.

Förnamnet signalerar förtrolighet. Försäljaren kallar mig Anders trots att vi aldrig träffats, för att sälja något jag inte bett om. Det är ett sätt att komma nära utan att jag tagit något initiativ. Efternamnet ger andra signaler. Bara den tondöve hör inte det. Förnamnet är personligt, bara mitt, det bästa mina föräldrar kunde ge mig. Sundelin, däremot, sorterar in mig i en familj, en släkt, ett sammanhang, på så sätt opersonligt, neutralt. Jag minns ett reportage i Dagens Nyheter för några år sedan, ett stort och bra reportage om de invandrarfientliga strömningarna i Danmark: alla intervjuade personer ... politiker, opinionsbildare, forskare ... kallades vid för- och efternamn. Bara en var utan efternamn: en invandrad taxichaufför. Barn, kvinnor och invandrare nämns oftare med bara förnamnet. Mona men Stefan Löfvén, Abdul men Anders Thornberg.

Under fem decennier rapporterade Jimmy Breslin från New York, hämtade sina historier ofta och helst från de fattigas kvarter och alltid – om så det gällde poliser eller brandmän, bartendrar eller gravgravare, ungdomsligister eller deras offer – gav dem både ett förnamn och ett efternamn. Det var ett sätt att visa respekt, också en sund distans mellan subjekt och objekt, reportern och den porträtterade. Reportern är ingen kompis, befinner sig på jobb, står neutral.

Alltså aldrig bara förnamnet? Jovisst. Eftersom förnamnet och efternamnet skickar olika signaler till läsaren kan författaren laborera med dem, ge läsaren känslan av närhet när man så vill – en familj, ett kompisgäng, Elvis – och distans när så ska vara. Pröva och se hur det funkar.

Anders Sundelin

Dagens Nyheter 14 juni 2021